

TRADYCJE OD POKOLEŃ. NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE W POLSCE

Posted on 17 marca 2023

Z okazji jubileuszu powstania Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która zostanie zaprezentowana w 6 miastach Polski. Wystawie będą towarzyszyły sesje, spotkania oraz konferencje.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe obejmuje formy ludzkiej aktywności z zakresu kultury społecznej i duchowej. Według Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest ono definiowane jako: praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – oraz związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa – które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty oraz grupy w relacji z otoczeniem i zapewnia im poczucie tożsamości oraz ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania różnorodności kulturowej i ludzkiej kreatywności.

W centrum działań związanych z dziedzictwem niematerialnym jest człowiek, który to dziedzictwo pielęgnuje jako wyraz tożsamości, poczucia przynależności do wspólnoty i więzi międzypokoleniowej.

W 2023 roku mija 20 lat od powstania Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. To również rok jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, dlatego też Narodowy Instytut Dziedzictwa postanowił świętować obie rocznice poprzez obchody w 6 miastach Polski. W związku z tym przygotowano specjalną wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która będzie prezentowana od 29.04 w Poznaniu, następnie w Sandomierzu, Łodzi, Katowicach, Niemodlinie i Ostrołęce. Wystawie będą towarzyszyły sesje, spotkania oraz konferencje w regionach organizowane przez nasze lokalne oddziały. Jubileusz w październiku zakończy uroczysta Gala wręczenia wpisów na Krajową listę.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

UNESCO – Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wychowania, Nauki i Kultury powstała po 1945 roku. Misją UNESCO jest ochrona pokoju, oparta na budowaniu współpracy międzynarodowej w dziedzinie edukacji, nauki i kultury.

Dla ochrony zjawisk z zakresu kultury społecznej i duchowej UNESCO przyjęło w 2003 roku Konwencję w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Konwencja UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przewiduje, że państwa, będące jej stronami, tworzyć będą rejestry elementów niematerialnego dziedzictwa znajdujących się na jego terytorium. Polska ratyfikowała Konwencję w 2011 roku. Zadanie prowadzenia powstałej w 2013 r. Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powierzono Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa. Obecnie na tej liście znajdują się 74 wpisy niematerialnego dziedzictwa

kulturowego.

Na podstawie Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO tworzy trzy międzynarodowe listy. Są to:

1. Reprezentatywna lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

Znajdują się na niej elementy dziedzictwa niematerialnego, które pomagają ukazać różnorodność tego dziedzictwa i podnoszą świadomość jego znaczenia. Występuje tu p.. koronkarstwo z Chorwacji (wpis z 2009 roku), czy ręczna produkcja ozdób choinkowych z dmuchanych szklanych koralików w Czechach (wpis z 2020 roku). Pierwszym polskim wpisem, dokonany w 2018 r., było szopkarstwo krakowskie.

2. Lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony

Wpisane są na nią elementy dziedzictwa niematerialnego, które wymagają podjęcia pilnych działań w celu zachowania ich istnienia, mobilizując międzynarodową współpracę i pomoc interesariuszom. Występuje tu np. sztuka wytwarzania ceramiki przez lud Châm w Wietnamie (wpis z 2022 roku).

3. Rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ta lista zawiera programy, projekty i działania, które najlepiej odzwierciedlają zasady oraz cele Konwencji. Wśród tych projektów znalazła się np. szkoła żywych tradycji na Filipinach (wpis z 2021 roku) czy też żywe Muzeum Fandango w Brazylii (wpis z 2011 roku)

Na listach UNESCO wpisanych jest obecnie blisko 700 elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego ze 140 krajów.

Na Reprezentatywnej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO znajduje się pięć zjawisk z Polski, są to: **Szopkarstwo krakowskie** – umiejętność budowy szopki bożonarodzeniowej, nawiązującej formą do architektury najważniejszych zabytków Krakowa oraz do wydarzeń historycznych, prezentując postaci z lokalnych legend, folkloru miejskiego i znane współcześnie osobistości.

Kultura bartnicza (wspólny wpis z Białorusią) – obejmuje wiedzę, umiejętności, praktyki i wierzenia, które związane są z chowem dzikich pszczoł w żywych pniach drzew (barciach) lub ściętych pniach drzew bartnych (ulach kładowych). Kultura bartnicza jest przekazywana z pokolenia na pokolenie w oparciu o przekaz rodzinny i działalność bractw bartnych.

Tradycja dywanów kwiatnych na procesje Bożego Ciała – praktykowany w województwie łódzkim i opolskim zwyczaj, polegający na układaniu kwiatnych dywanów przed kapłanem niosącym monstrancję w dzień Bożego Ciała. Tworzenie kompozycji z ogrodowych i polnych kwiatów jest zarówno wyrazem religijnej czci, jak i działaniem umacniającym lokalną tożsamość.

Sokolnictwo (element wpisu międzynarodowego 24 krajów) – sztuka i tradycyjna praktyka układania (tresury) sokołów i innych łowczych ptaków drapieżnych.

Flisactwo (element wpisu międzynarodowego 6 krajów) – spływy drewnianymi tratwami w Austrii, Czechach, Niemczech, Łotwie, Polsce i Hiszpanii mają swoje początki w średniowieczu, kiedy to tratwy służyły do transportu drewna, towarów i ludzi przy wykorzystaniu naturalnych przepływów wody. Tradycja ta była kultywowana przez pokolenia i pozostaje silna dzięki ciągłemu przekazowi ustnemu, obserwacji i bezpośredniemu uczestnictwu w spływach. Proces budowy tratwy pozostaje niezmienny i obejmuje wybór drewna, transport do rzeki i łączenie pni w tratwy.

Więcej informacji na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego na stronie niematerialne.nid.pl